

TONČKE MAROLTOVE NI VEČ...
1894-1988

Ugasnilo je dolgo in plodno življenje žene, ki si je zadala nalogo, da po smrti svojega moža kot njegovo dediščino prevzame ohranjanje slovenske ljudske glasbe na način, kakršen je ustrezal njenim nagnjenjem in temperamentu.

Glasbena nadarjenost in veselje do petja sta ji bila položena v zibelko na Bledu, kjer je bila pred 94 leti rojena organistu Janezu Šuštarju iz Tuhinjske doline. Izšolana za učiteljico je le kratek čas poučevala, ker jo je bolj veselilo petje. Iz Tuhinja se je vozila na konservatorij v Ljubljano in po končanem študiju postala operna pevka. Še v poznih letih je rada pripovedovala o svojih nastopih na mariborskem odru. Za trajno je tudi gledališče ni pritegnilo. Ko se je seznanila z bogato dubrovniško družino, je nekaj let preživela na potovanju kot družabnica njihove bolne, smrti zapisane hčerke. Njeno življenje se je ustalilo šele, ko je spoznala Franceta Marolta, takrat zborovodjo Akademskega pevskega zbora, in se z njim poročila. Njun skromni dom na Starem trgu 28 je postal ognjišče, ob katerem so se grela srca mladih, navdušenih pevcev vse do začetka druge svetovne vojne. Tončka je s Francetom sodoživljala vzpon APZ-ja, njegove uspehe in sočustvovala z življenjskimi usodami »njegovih« fantov.

Ko je bil l. 1934 ustanovljen Folklorni inštitut (po vojni znan kot Glasbenonarodopisni inštitut) in je Marolt postal njegov vodja, se je Tončki odprlo novo obzorje. Ne da ne bi bila že prej poznala ljudske pesmi; vendar dotlej v njej ni gledala umetnosti, ni je še znala ceniti. Ob folklornih festivalih, ki jih je v letih do druge vojne organiziral Marolt, se je spoznala z mnogimi ljudskimi pevci, plesalci in godci. Začela je odkrivati ljudsko pesem kot slovensko izročilo, kot del naše kulturne dediščine. Spoznanja, ki jih je zapisal France Marolt v svojih delih, si je prisvojila za vedno, in kar je rekel »njen France«, je zanjo brezpogojno veljalo.

Po njegovi smrti se je odločila sodelovati pri nadaljevanju njegovega dela. Odpravila se je na teren zapisovat: s svežnjem notnih listov, svinčnikom in z majhnim kovčkom, brez magnetofona in brez avtomobila – peš. Na poti po Vipavski dolini in Tolminskem sem jo spremljala, takrat še začetnica. Prepešachi sva Vipavsko dolino podolgem in počez, se vzpeli v gorsko, odročno vas Čadrg nad Tolminom in v Podmelcu poslušali starega Murovca, čigar mati in brat sta pela zapisovalcu Kokošarju v 80. letih prejšnjega stoletja! Tončka Maroltova je bila spretna zapisovalka s pretanjenim poslušom in je znala najti stike z ljudmi. Rada je šla na teren in nobena pot ji ni bila prenaporna. Po vrnitvi je zapiske skrbno prepisala in na Inštitutu smo jih uvrstili ob Maroltove. Z leti se je nabrala dolga vrsta map z zapisi pesmi in plesov z melodijami.

Še za Francetovega življenja si je na njegovo zahtevo zamislila sistem znakov za zapisovanje slovenskih ljudskih plesov in ga s pridom uporabljala. Čeprav je bila pozneje na Inštitutu sprejeta mednarodna pisava labanotacija, je bil poskus izvirne slovenske plesne pisave vendar pomembno in pogumno dejanje.

Velik del svojih moči in časa je »gospa Tončka« (tako smo jo vedno imenovali) posvetila Akademski folklorni skupini France Marolt, ki jo je bil Marolt ustanovil l. 1948. Po njegovi smrti je prevzela skrb za skupino godcev, ki so spremljali plese, in za pripravo noš. Takrat je

postala vsakdanji gost kavarne Nebotičnik, kjer je vsako dopoldne ob skodelici kave in cigareti prepisovala partiturne glasove za »svoje godce«, po potrebi prirejala, poenostavljala, prilagajala njihovim sposobnostim. Popoldneve in večere je žrtvovala za vaje, ki so bile vedno v njeni kuhinji. Z leti si je nabrala znanje o ljudskih nošah in pred vsakim nastopom plesne skupine si jo lahko videl v garderobi zavezovati dekletom bleščeče bele, skrbno poškrobljene peče. Dolga leta je skupino spremljala na vse turneje in bila dostikrat kljub starosti najbolj kos naporom.

Njeno srce pa je bilo dovolj veliko, da se je mogla razdajati še drugim. Preveč bi bilo naštevati vse podeželske skupine, ki jih je obiskovala, da bi jih naučila zlasti svoj splet gorenjskih plesov, vadila z godci in jim prirejala melodije. Po nasvete so prihajali k njej v Ljubljano vse do zadnjega.

Ko ji je za devetdesetletnico Akademska folklorna skupina priredila slavnostni nastop v Cankarjevem domu, je gospa Tončka malo pred začetkom nesrečno padla. Pogumna in trdoživa, kot je bila, je vzdržala v dvorani do odmora, potem so jo bolečine prisilile, da so jo spremili domov. Odtlej se ni več prikazala v javnosti. Bilo je jasno, da ne bo mogla živeti sama v stanovanju, hoditi v 3. nadstropje brez dvigala in gospodinjiti kot dotlej. Morala se je umakniti v dom za Bežigradom. Bali smo se, da po nevarnem padcu ne bo več stopila na noge, toda gospa Tončka se ni dala. Vztrajno si je prizadevala, da je mogla zapustiti invalidski voziček, in spet je v svoji sobici sprejemala člane plesnih skupin s podeželja, jim svetovala, z njimi vadila in ni odrekla nobene pomoči. Skoraj do zadnjih mesecev je ostala duševno sveža, tudi ko so ji telesne moči začele občutno pojemati.

Za svoje požrtvovalno kulturnoprosvetno delo je med drugim prejela nagrado mesta Ljubljane in red zaslug za narod z zlato zvezdo. Toda več kot vsa javna priznanja ji je pomenila ljubezen, ki so ji jo izkazovali rodovi mladih deklet in fantov, članov plesnih skupin, zlasti AFS France Marolt v 40. letih obstoja.

In zdaj je ni več. – Komaj je mogoče verjeti, da ne bo nikoli več prišla k nam, hudomušno nasmejana, da ne bo več z elegantno kretnjo prižigala cigaret in kramljala o plesih, skupinah, pesmih, obujala spomine na vse, kar je desetletja napolnjevalo njeno življenje, da je bilo prijetno njej in vsem okrog nje. Razdajala se je do konca, in ker je storila, kar je mogla, bo po njej ostalo ne samo veliko delo, marveč tudi svetel spomin na plemenito, vsemu lepemu predano osebnost.

Hvala Vam, gospa Tončka, za vse!

Dr. Zmaga Kumer